

מראי מקומות - ראש השנה מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

ה:

שהיובל הוא בא' בתשרי, לענין עבודת קרקע נאמר, דאיסורי שנה שלימה אמרו, ולא לענין שחרור עבדים שהוא רגע אחד, ולכך שנו א' תשרי לכולי עלמא. ותירץ, שסוף סוף לא היה לו לתנא לסתום שא' בתשרי הוא ר"ה ליובלות אם אינו נוגע לכל דיני יובל, וזה מה שהקשתה הגמרא, ותירצה שהוא כר"י הסובר שכל הדינים חלים מר"ה. והפני יהושע תירץ שסוגייתנו היא כדעת הסובר שלא היה איסור קרקע אלא עד יוה"כ.

ה. ר"ה עד יו"כ לא היו עבדים נפטרין וכו' יש לעיין מה גדר העבד במשך עשרה ימים אלו. ובשו"ת הלכות קטנות (ח"ב, רמ"ה) כתב, שמסתבר שכיון שאין החירות נשלמת עד יוה"כ, כל זמן זה מותר בשפחה כנענית [ויש שביארו שבר"ה פקע הקנין ממנו שלו, ולכך אין יכול לשעבדו, אבל מותר הוא בשפחה, שלא פקע הקנין איסור].

ובטורי אבן ביאר שדעת ר"י בן יוב"ב כהתנאים דלהלן (ט) שאין היובל נגמר בלא תקיעת שופר, אלא שסובר שתקיעת שופר מועילה למפרע. וע"כ כל הימים שבין ר"ה ויוה"כ העבד במצב של ספק, שאם יהי' תקיעת שופר, יהי' בן חורין למפרע, אבל אם לא יהי' תקיעת שופר, לא יהי' בן חורין למפרע. וע"כ, אינם יכולים ללכת לבתיהם, לפי שאולי הם של אדוניהם (ומסתמא הוא נחשב למוחזק), אבל אין האדון יכול לשעבדם, שמא הם בני חורין. ולפי זה אינם מותרים בשפחה כנענית, שמא ימצא שהם בני חורין למפרע והיו אסורים בשפחה.

ה. ועטרותיהן בראשיהן כתב המאירי, שבירושלמי מבואר ענין העטרות, שמפני שאדם הכורך סודר על ראשו מברך עוטר ישראל בתפארה, והעבדים לא היו כורכין סודר, מפני שהוא סימן חירות, וכשהגיע זמן היובל היו כורכין ומברכין, וזהו שאמרו ועטרותיהן בראשיהן.

ו. וקדשתם וכו' שנים אתה מקדש בחידושי ר' חיים הלוי (שמיטה ויובל פ"ז ה"ה) כתב, שמצוה זו לקדש שנים אינו מצוה גרידא, אלא היא הקובעת את שם היובל, ואם לא קדשוהו ב"ד אינו יובל, ע"ש באריכות. וכתב המאירי 'שמיטה ויובל ב"ד היו מקדשין אותם ואומרים שנה זו מקודשת לשמיטה שנה זו מקודשת ליובל'. [ולדברי הגר"ח שקידוש בית דין היה קובע את השם יובל, יש לעיין האם שייך לומר כן גם לגבי שמיטה].

א. אין בית דין של מעלה נכנסין לדין אלא אם כן קידשו בית דין של מטה את החודש כתב האגרות משה (או"ח ח"א סי' ק"ע) שכיון שאין ב"ד מקדשין את החודש אלא ביום, א"כ אין הקב"ה יושב בדין עד היום. ובזה ביאר את שיטת ר' אבלי פאסוועלער (הובא בשער הציון [סי' תקפ"ב סק"ד] מהחיי אדם), שהטועה ולא אמר המלך הקדוש בליל ר"ה, אין מחזירין אותו, וכמו שאמרו שהשוכח יעלה ויבא בערבית של ר"ח אינו חוזר.

והקשה השעה"צ, שהרי הוא התפלל תפילת ר"ה, וממה נפשך אינו יוצא, ואינו דומה למי שהתפלל תפילת חול בר"ח ושכח יעלה ויבא. וביאר ר' משה, שאמירת המלך הקדוש בעשי"ת היא משום שהקב"ה מראה מלכותו לשפוט את העולם, ובאמת זה אינו אלא למחר כשהקב"ה יושב במשפט. ומה שאומרים אותו גם בערבית הוא כדי שלא לשנות בין תפילת היום לתפילת הלילה, אבל אינו דומה למתפלל של חול ביו"ט של ר"ה שחוזר, שהרי מצות יו"ט אלימא משאר ר"ח, אבל המלך הקדוש אינו משום היו"ט אלא משום הדין, והדין אינו עד למחר, ולכך אין מחזירין אותו.

וע"ש שדן לענין ליל שני, שלכאורה הוא כבר עשי"ת, ולכך ודאי צריך לחזור, ואין צריך לחוש לזלזול יו"ט (דהיינו, שאם חוזה ע"כ אינו יום א', אלא יום ב', שמדאורייתא הוא חול) משום שהוא דבר שלא שכיח, ולכן כתב, שאף שאין משמע כן מסתימת החיי אדם, אבל ודאי שבליל ב' מחזירין אותו. עוד דן שם בהתפלל קודם הנץ החמה, שהגם שב"ד המקדשין את החודש קודם הנץ הרי זה מקודש, מ"מ כיון שלכתחילה צריך לקדש אחר הנץ, אין ב"ד יושב עד לאחר הנץ, אך מ"מ מסתבר שחוזר לפי שאין לחלק משאר היום, והניח בצע"ק לדינא.

ב. ולשמיטין מגלן פירש רש"י, מנין ששנת השמיטה מקודשת מר"ה ואסורה בעבודת קרקע. ופירש הערוך לנה, שנקט רש"י עבודת קרקע, אף שאין דין אחר בשמיטה, כדי למעט שמיטת כספים, שאינה נוהגת עד סוף השנה.

ג. יובלות בא' בתשרי יובלות בי' בתשרי הוא הקשה בחידושי הר"ן, מהי קושיית הגמ', הלא אפילו אם נאמר שאין חירות העבדים עד י' בתשרי, מכל מקום איסור המלאכה בשדה מתחיל מר"ה של היובל, שודאי כשאמרו